

Finner gudserfaringer i moderne kirkearkitektur

FORSKNING: Noen synes de er stygge, men moderne kirker er kraftfulle instrumenter som kan gi en dypere forståelse av tilværelsen, mener kunsthistoriker.

HEIDI MARIE LINDEKLEIV

heidiml@vl.no

Kan arkitektur sette mennesker i stand til å erfare det guddommelige? Eller, hvis man ikke bekjenner seg til en religion – kan erfare at det finnes noe «mer», noe som sprenger grensene for hva vi trodde vi kunne erkjenne?

Ja, mener den danske kunsthistorikeren Line Marschner, som har tatt doktorgrad på fenomenet.

Et møte. Utgangspunktet? Et tilfeldig besøk i Islev kirke utenfor København, en kirke fra slutten av 1960-tallet, tegnet av arkitekterparet Johannes og Inger Exner, skapt i rød murstein, skjeve og rare i form og farge, feilvarer fra et teglverk.

En dag droppet Marschner innom, hun satte seg ned i kirkebenkene, forventet ingen ting, men omsluttet av det spesielle murverket, mens lyset glimtet fra sprekker øverst i taket, merket hun at noe skjedde med henne. Det var en uforklarlig opplevelse av at verden åpnet seg, av et møte med noe annet.

Det trigget Marschner til å forske. Hun ville finne ut hva som skjedde i dette øyeblikket: Hva var det ved denne arkitekturen som kunne skape en slik effekt hos henne?

– Kirkearkitektur har særlige muligheter for å bevirke en gudserfaring, ble konklusjonen til Marschner, som peker på at moderne kirker, slik som den i Islev, uansett hvor 'ville' de måtte se ut, står i en arkitektonisk tradisjonslinje som går helt tilbake til det gamle Egypts helligdommer.

Du holdes fast og løftes på samme tid, og den dobbeltheten kan hjelpe oss til å fornemme kirkens budskap.

Line Marschner, kunsthistoriker

Kirkens muskler. Tidligere i år ble det avholdt en kåring av Norges styggeste kirke. De som var med i 'kampen' om den ikke så gjeve tittelen, var nettopp moderne kirker. Marschner sier vi er vant til å tenke på disse som «stygge», men de bærer likevel helt bestemte trekk som vi også finner i eldre kirker.

– Det finnes noen lange bevegelsesforløp i kirker. Du kommer aldri rett inn i det hellige. Først kommer du til en forhall, det som i gamle dager var et våpenhus. Et annet eksempel er lyset, som ofte ikke treffer fra vinduer i menneskehøyde, men som faller ovenfra, og dermed får en helt annen karakter – en bløt og diffus karakter, forklarer hun, og sier dette er strukturer som kan gi kraftfulle virkninger hos den som kommer inn:

– Vi påvirkes av monumentaliteten og lyset, og vi går inn i en type dialogisk prosess med det arkitektoniske verket: Det oppstår en bestemt atmosfære, og gjennom den åpnes vår mottakelighet til å bli fylt av noe annet enn det vi var fylt av i forveien.

– *Du kaller dette for «refleksjonsparathet». Hva betyr det?*

– Det handler om hva rommet kan sette oss i stand til. Vi kan selvsagt være så opptatt av andre ting, eller så lukket, at rommet ikke preger oss. Men kirkerommet har også sine muskler, det røsker tak i oss, og gjør det mulig å bli opptatt av andre ting. Det er som et redskap, et instrument, som vi kan ta i bruke for å hjelpe sinnet til å åpne seg for noe annet.

Tiltale. Marschner omtaler det siste som en evne som må opp-

øves, kultiveres. Og hun peker på at det ikke bare er kirkebygninger som kan gi en slik virkning: Et moderne, sekulært samfunn har flere arenaer som er bygget med hensikt å åpne øynene eller ørene våre for en type *tiltale*.

Det gjelder særlig moderne museumsbygninger og konsert- hus, som bruker arkitekturens formspråk for å fremheve kunstens og musikkens tiltale.

– Vi ser det også i den moderne landskapsarkitekturen, der den ville naturen er i ferd med å finne vei inn i Københavns byparker, sier hun.

De siste ukene har imidlertid både konserthus og kirker vært stengt, og i mange land har det vært forbud mot å oppsøke byparker. Marschner konstaterer at situasjonen har vært vanskelig for mange, men mener den også byr på noen muligheter, fordi den henviser oss til det 'lille livet'.

– Det behøver ikke bare være spektakulær arkitektur som kan slå et 'hull' gjennom til oss. Det kan være solstrålen på gaten i Oslo, refleksjonen i et vindu som speiler himmelen, eller hva som helst. Og i denne tiden har vi vært tvunget til å finne mening i det vi har rundt oss, og legge merke til alle de bittesmå tingene som skjer, slik som bladene som springer ut. Og i dette ligger en fantastisk sjanse, til å se at alt er mulig, at det mirakuløse skjer her og nå.

Demokratisering. Et av funnene til Marschner er at de moderne kirkene røper at gudsførestillinger er i endring. Noen har vinduer som går helt ned til gulvet, slik at man kikker rett ut på landskapet, typisk ut til skogen

Det oppstår en bestemt atmosfære, og gjennom den åpnes vår mottakelighet til å bli fylt av noe annet enn det vi var fylt av i forveien, sier kunsthistoriker Line Marschner.

ISLEV: Line Marschner i danske Islev kirke, en av flere kirker som er tegnet av ekteparet Exner. Kirken har en helt spesiell teglsteinsmur, og solen slipper til gjennom smale åpninger i taket.

Foto: Leif Tuxen

MORTENSRUD: Line Marschner mener de moderne kirkene røper en gudsforestilling i endring. Noen har vinduer som går helt ned til gulvet, slik at man kikker rett ut på landskapet, og intensiverer spørsmålet om Guds nærvær i verden. Hun nevner Mortensrud kirke i Oslo som et eksempel.

Foto: Erlend Berge

eller en hage. Bygningskroppen er perforert, slik at avstanden mellom det som skjer i kirken og det som skjer utenfor, blir mindre. Dermed intensiveres spørsmålet om Guds nærvær i verden.

Men også forholdet mellom Gud og menneske, fremstår mer intimt i de nyere kirkene. Selv om takhøyden fortsatt er stor – et gammelt og effektivt virkemiddel for å få «tanken til å løfte seg» – så bygges det aldri så høyt at mennesket forsvinner.

– Det vitner om en slags demokratisering, sier Marschner, men legger raskt til at en 'annerledeshet' fortsatt formidles.

Hun tar Mortensrud kirke i Oslo som eksempel. Kirken ligger på en bergknaus omgitt av furutrær. Noe av fjellet stikker opp i kirkegulvet, mens store vinduer lar deg titte ut på et vakkert landskap. Over vinduene igjen ligger en tung mur og «svever». Her har det tunge og lette byttet plass.

– Det er gjort noen ombygninger i denne kirken som peker på mysteriet, konstaterer hun.

Naturopplevelser. – Vil kirkerommet ha samme virkning på en kristen som på en ateist?

– Prinsipielt kan man si ja. Vi har selvfølgelig forskjellige forventninger: Skal du på gudstjeneste, går du selvsagt inn med et annet formål enn et postbud som skal levere et brev. Forskjellen ligger i om man er parat for å åpne seg for noe annet. En ateist kan ha så mye motstand mot kirken som institusjon, at også bygningen gjør ham kvalm. Men prinsipielt tror jeg alle kan oppleve å kunne bli talt til gjennom arkitekturen. En troende og en ikke-troende vil begge kunne

gå inn i kirken og få en opplevelse av fylde og betydning. Den kristne vil la de følelsene som oppstår, gå i dialog med hans egen kunnskap og tro. Den ikke-troende vil kunne ha en mer udefinert følelse av glede, fylde eller dybde.

Måten vi opplever kirkene på, har dermed mye til felles med hvordan vi opplever natur:

– Hvis du står på fjellet, eller i en skog, og lyset er spesielt og gripende, vil den kristne sette skjønnhet og storhet i naturen i forbindelse med sin egen tro, og fortolke det som et gudsnærvær, mens den ikke-troende ikke vil la denne opplevelsen gå i dialog med bestemte gudsforestillinger.

På Norgesferie. I fjor var Marschner på ferie i Norge, og minnes at hun ble overveldet av landskapet. Men hun tror ikke kirkearkitekturen mister sin effekt selv om naturen er mektig:

– For den som bor i dette landskapet, så blir dette hverdag, og kirkene kan ikke sees som noe som skal overgå landskapet, men snarere tydeliggjøre det, og hjelpe oss til å være mottakelige for å se det store i det alminnelige.

Noe av det mest særegne for norsk kirkearkitektur, er stavkirkene. De er kanskje små, men de fremkaller den samme dobbeltheten som Marschner opplevde i Islev kirke:

– Stavkirkene er tette, og det mørke treet legger seg nærmest rundt deg, som i et favntak. Samtidig er proporsjonene så høye, at våre egne skalaer sprennes. Du holdes fast og løftes på samme tid, og den dobbeltheten kan hjelpe oss til å fornemme kirkens budskap.